

EMINESCU, SATUL ROMÂNESC ȘI LUGOJUL

Preot dr. Emanuel Gafița

EMINESCU, THE ROMANIAN VILLAGE AND LUGOJ

Abstract : Mihai Eminescu, the star of Romanian poetry, has through his operas a wide folkloric content which connects him to the rural world of the Romanian village. This world has vibrated with the eminescian spirit leading to great values for the national culture. The contribution this poet has received from the popular spirit was given back to the Romania culture thru definitive lines for language, culture and national poetry. Eminescu arrived in Lugoj with Mihai Pascaly's theatre band between 4 - 26 (28) july 1868, when Mihai was only 18. This event will remain forever in the conscience and soul of people of Lugoj.

Keywords : Eminescu, village, poetry, culture, Lugoj

Tradiția românească a dorit să-i acorde celui mai mare poet al ei un trecut fabulos, de basm, prezentându-l ca descendent al geniului mitologic ori ca trimis al astrelor pentru împăienjenirea dragostei și a iubirii eterne.

Cea dintâi presupunere este aceea că strămoșul său ar fi fost turc. Emin Efendi, neguțător turc, ce s-ar fi stabilit după unii la Vatra Dornei, după alții la Suceava iar mai apoi la Botoșani și s-ar fi botezat creștinește schimbându-și numele în Eminovici, însurându-se mai apoi cu o româncă. Caracteristica numelui sprijină ideea enunțată, prietenii obișnuind a-i spune în glumă „turcule”. După alții originile ar fi suedeze, rusești, bulgare, sârbe ori chiar armene.

Dar pe când biografia iscodesc prin presupuneri, lucru cert este că din părinții Gheorghe și Raluca Eminovici se naște la 15 ianuarie 1850, conform documentului oficial (ori 20 decembrie 1849, după însemnările de familie) pruncul Mihai¹. Locul nașterii este controversat (Ipotești ori Botoșani), cei

¹ G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, Editura Minerva, București, 1989, pp. 5-34.

mai mulți dintre cercetători par a înclina spre orașul Botoșani (concluzie a N. D. Giurescu)².

Mihai Eminescu avea să plece din această lume la 15 iunie 1889.³

Luceafărul poeziei românești reprezintă nu doar cel mai mare poet român ci el este o prezență colosală în literatura noastră. Este poziționat în literatura română de la 1870 asemenea unui meteor din alte sfere, întrucât întâmplarea a făcut ca unul dintre cei mai mari poeți lirici ai veacului al XIX, unul dealtfel bogat în lirici, să se nască tocmai la noi, într-un loc din partea Moldovei.⁴

Eminescu este prin creația sa un poet de inspirație romantică, al interiorizării și al spațiilor ample, preocupat de temele majore ale viziunii universale, iar prin viață, este un orășean, persoană a marilor capitale, al vestitelor biblioteci, și al tumultului vieții publice în care a scăldat prin publicistica sa.

În analiza creației eminesciene există numeroase studii ce se preocupă de bagajul folcloric ori îl conectează direct la lumea rurală a satului românesc, socotind aceasta drept o obligație ce derivă din calitatea de poet național. În memoria colectivă Eminescu și-a păstrat imaginea trasată de G. Călinescu, cum că „trăia țărănește”, toate acestea reieșind din copilăria la Ipotesti, lungile plimbări prin codrii umbroși ai Bucovinei, „fugile” de acasă și adăpostirea prin vreun bordei de țăran sau la vreo stână.

Bucuria poetului putea fi împlinită atunci când delectarea în natura satului coincidea cu delectarea în lectură, și chiar avea de unde procura toate acestea, din însăși biblioteca lui Gheorghe Eminovici, ce dispunea de cărți de mitologie, istorie, religie, literatură (îndeosebi franceză, în traducerea unor scriitori pașoptiști), „gazete nemțești”, Eminescu fiind în cele din urmă un poet născut din cultură, iar nu un făuritor dependent de o inspirație haotică ori capricioasă.

Există o expunere clară a imaginilor transpusă în poezia ori proza eminesciană: descrierea bordeiului („Atunci intră în colibă și pe căpătu-unei laiți,/ Lumina cu mucul negru într-un hârb un roș opaiț;/ Se coceau pe vatra sură două turte în cenușă,/ Un papuc e sub o grindă, iară altul după ușă;/ Hârâită, noduroasă, stă în colb râșnița veche,/ În cotlon torcea motanul, pieptănându-și o ureche;/ Sub icoana afumată unui sfânt cu comănac/ Arde-n candel-o lumină cât un sâmbure de mac;/ Pe-a icoanei policioară, busuioc și mint-uscată/ Împlu casa-ntunecoasă de-o mireasmă pipărată”) – Călin (File de poveste)), a stânilor din munți („Vede turmele de oi/ Cu ciobanii dinapoi/ Cu fluieri și cimpoi.” – *Mușatin și codrul*) sau a satului întreg pierdut între coline („Să mai salut o dată colibele din vale/ Dorminde cu aer de pace, liniștiri,/ Ce respirau în taină plăceri mai naturale,/ Visări misterioase, poetice șoptiri.” – *Din străinătate*).

Aceste întâlniri ocazionale ale unor aspecte din viața satului sunt marginale în gândirea textului și nu fac din lirica eminesciană o poezie de inspirație

² Titu Maiorescu, *Critice*, Editura Minerva, București, 1984, p. 532.

³ G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, p. 307.

⁴ G. Ibrăileanu, *Studii Literare I*, Editura Minerva, București, 1979, p. 333.

rurală, precum nici din basm un tipizat al celui popular. Cu siguranță că parcursul ales de Eminescu a fost diferit, literatura sa nefiind una creată automat de amprenta biografiei, ci de o impresionantă cultură universală, de bagajul genetic al imaginației și al percepției existenței și vibrației romantice.

Satul românesc a vibrat totuși în spiritul eminescian la o valoare însemnată, rezultând din această împreunare bogății importante pentru cultura națională. Se cunoaște că în timp ce mergea prin țară avea un carnetel asupra sa în care scria lucrurile demne de remarcat, pe care ulterior le valorifica. Materialul colectat, și anume limba populară auzită și cunoscută, avea să reprezinte baza de pornire pentru cea mai importantă transformare înfăptuită de poet în secolul al XIX-lea, crearea limbii române literare, prin contopirea limbii populare cu limbajul elaborat de secole de-a rândul în cultura scrisă sub influențe lingvistice străine (limba slavonă, greacă, germană, franceză etc.). Acesta a reprezentat obolul primit de poet de la spiritul popular, repatriat apoi întregii culturi românești prin liniile definatorii pe care avea să le traseze formei limbii, culturii și poeziei naționale.⁵

Mihai Eminescu și trecerea sa prin Lugoj

Printre marile personalități ale țării noastre ce au trecut prin urbea de pe Timiș se numără poetul și filosoful Lucian Blaga, compozitorul și dirijorul George Enescu, domnitorul Alexandru Ioan Cuza și mulți alții, dar și marele poet național Mihai Eminescu, ce apare la Lugoj alături de trupa de teatru a lui Mihai Pascaly, în perioada 4 - 26 (28) iulie 1868, pe când Mihai avea doar 18 ani.

Lugojul este caracterizat a fi „orașul celor mai înflăcărați iubitori de teatru” - poate cea mai frumoasă caracterizare a lugojenilor iubitori de frumos. Se mai spune „Dorința de a avea o trupă de teatru în orașul lor măcar pentru câteva zile, lugojenii și-o manifestă printr-un apel de dincolo încă din 1865; cereau, cu toată simțirea lor sufletească, ca trupele de teatru să vină și în orașul lor. Nu există nici un document care să ateste sosirea în Lugoj a unei trupe dramatice mai curând de vara anului 1868. Ceea ce înseamnă că Pascaly a ținut seama de apelul locuitorilor de pe malul Timișului. Și, mult doritori de spectacole în limba română, acei bănațeni de mare suflet au făcut eforturi deosebite pentru a-i primi cum se cuvine pe actorii trupei lui Pascaly, printre care se număra și Eminescu. [...] Prezența actorilor la Lugoj era așteptată cu dragoste [...]. În aceste condiții, bucurându-se de o atât de bună primire, trupa românească își prelungește contractul de șase spectacole, dând până la urmă zece. La care dintre fruntașii orașului va fi stat Eminescu, nu se mai știe, dar casa respectivului lugojean se bănuie a fi pe undeva pe lângă Hotelul „Dacia”,

⁵ Prof. Univ. Dr. Mirela Ocnic, „Eminescu și satul românesc”, în *Telegraful Român*, Nr. 1-4, Sibiu, 2019, pp. 4 și 7.

fostul „Vulturul negru”, în actualul Centru vechi. [...] Rămânând în Lugoj de la 4 iulie până la 26 (28) iulie 1868, actorii români și-au rulat cam întreg repertoriul [...]. Din locul său de sub avanscenă, Poetul Mihai Eminescu asculta freamătul entuziast al spectatorilor, se simțea și el părtaș la bucuria actorilor asupra cărora se revărsau talazuri de aplauze și flori. [...] Încheindu-și seria de spectacole [...], trupa se îndreaptă spre Timișoara, după ce stătuse 10 zile în orașul de pe malul râului Timiș. [...] Eminescu nu avea să mai revadă aceste locuri...”.⁶

Reprezentările trupei de teatru au avut loc în vechea clădire a Teatrului Orășenesc (clădirea dintre Biserica Romano - Catolică „Sfânta Treime” și fosta Cofetărie „Liliacu”, mai apoi „Elmaflor”), de pe strada Bucegi.

În anul 1993 s-a dezvelit la Lugoj, între Biserica Ortodoxă „Adormirea Maicii Domnului” și Colegiul Național „Julia Hasdeu” din Lugoj, în mijlocul unui mic parc înconjurat de brazi și arbori ornamentali, Bustul lui Mihai Eminescu. Turnat în bronz, așezat pe un soclu înalt de aproximativ 2 metri și placat cu gresie de culoare gri, Bustul lui Mihai Eminescu este opera sculptorului aromân Pasima; această lucrare trebuia să fie expusă la Viena, dar, cu sprijinul fostului ministru al culturii Andrei Pleșu și al fostului primar Virgil Turcan, Bustul lui Mihai Eminescu a fost amplasat în Lugoj.

În semn de omagiu pentru prezența sa în cetatea bănățeană și la împlinirea a 140 de ani de la trecerea sa prin Lugoj a fost dezvelită și o piatră comemorativă din marmură albă, așezată pe fațada clădirii fostului Teatru Orășenesc. Pe placă se află inscripționat: „Omagiul luceafărului poeziei românești MIHAI EMINESCU care a poposit în Lugoj în perioada 4-26 iulie 1868 cu trupa de teatru a lui Pascaly.”

În semn de recunoștință pentru marele poet chiar o stradă din Lugoj poartă numele acestuia, Strada Mihai Eminescu, ce leagă Splaiul Coriolan Brediceanu de Strada Bucegi, lângă Teatrul Municipal „Traian Grozăvescu” și Casa Cultural - Expozițională a Personalităților.

Toate aceste gesturi simbolice, dar de mare valoare spirituală și mare prețuire, fac ca trecerea marelui poet Mihai Eminescu prin Lugoj să rămână în nemurire, în conștiința și în sufletul lugojenilor.⁷

Mihai Eminescu, marele corifeu al literaturii române, rămâne în istorie drept un geniu al neamului nostru și al lumii întregi prin versurile sale și prin proiecțiile sale asupra întregii culturi naționale ori mondiale.

⁶ Gellu Dorian și Emil Iordache, Pașii Poetului, Editura Sport-Turism, București, 1989. * O carte despre locurile unde a poposit Mihai Eminescu cu trupa de teatru a lui Pascaly. (Nu am dispus de acest material). -https://www.poezie.ro/index.php/essay/1746178/Mihai_Eminescu_la_Lugoj - 08.07.2020.

⁷ https://www.poezie.ro/index.php/essay/1746178/Mihai_Eminescu_la_Lugoj - 08.07.2020. (Alese mulțumiri poetei Adriana Weimer pentru accesul la informațiile domniei sale).